

POPOTNIK.

List za šoló in dom.

Izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca, ter velja za celo leto 3 glđ., za pol leta 1 glđ. 60 kr. — Posamezne številke dobivajo se po 15 kr. — Na anonimne dopise se ne ozira. — Rokopisi in na oceno poslane knjige se ne vračajo. — Spisi in dopisi naj se blagovolijo pošiljati (frankirani) vredništvu; naročnine, oznanila in reklamacije pa opravištvu: Reiserstrasse 8 v Mariboru. — Za oznanila plačuje se od navadne vrste, če so enkrat natisne 15 kr.

Vsebina. Kakšen vpliv ima ljudska šola itd. — A. M. Slomšek. — O rabi navorja. — Logika. — Narodno blago. — Dopisi. — Razne stvari. — Inserati.

Kakšen vpliv ima ljudska šola na razvoj in povzdigo kmetijstva.

(Dalje in konec.)

Zdaj nastane vprašanje: Katera sredstva ima ljudska šola, ali naj bi jih imela in kaj naj ljudski učitelj stori, da ta svoj vzvišeni namen deseže?

Najpoprej je treba, da se naučijo učenci knjigo razumeti t. j. da znajo in umejo književno materinščino. „Wiener landwirthschaftliche Zeitung“ piše v jednom svojih slednih tečajev to-le:

„Ohne eine genügende Kenntniss der Muttersprache kann von vornherein keine Lust und Liebe zur Lectüre entstehen. Wie sollte es sonst jemanden freuen, sich in ein Buch zu vertiefen, dessen gebildete Sprache er zum Theil gar nicht, zum Theil nur mit Ueberwindung anwidernder Schwierigkeit zu verstehen im Stande ist? Sprachkenntnis ist die Grundlage alles Wissens; ohne das sprachliche Verständniss dessen, was das Buch sagt, gibt es eo ipso kein sachliches, wogegen derjenige, welchem die volle Vertrautheit mit der Schriftsprache zu eigen ist, sich aus guten Büchern wenigstens theoretisch nach jeder Richtung hin belehren kann. Inbezug nun auf die Muttersprache bietet die Neuschule Blößen, wo sie mit Recht angegriffen wird. Es ist Thatsache, dass die absolvirten Volksschüler einen noch so leichten Aufsatz in den seltensten Fällen nicht ohne eine gewisse Anzahl orthogr. Fehler niederzuschreiben vermögen, und dass sie fortan mit der Grammatik ihrer Muttersprache auf gespanntem Fusse leben. An diesem Uebelstande tragen aber nimmermehr die achtjährige Schulpflicht, auch nicht die jetzigen Lehrer, sondern jene Bestimmungen Schuld, die da gebieten, dass neben Lesen und Schreiben, Katechismus, Sprachlehre und Rechnen auch noch Geschichte u. Geografie, Naturgeschichte und Naturlehre u. s. w. in den kleinen Gehirnkasten hineingestopft werden sollen. Allerdings haben diese Gegenstände vorwiegend an der Hand des Lesebuches vorgenommen zu werden. Aber wie viel Zeit geht durch die breit angelegte Erklärung des Sachlichen verloren, die ehemals für das Sprachliche bestimmt war. Und wie leicht unterliegt überdies der junge, angehende Lehrer der Versuchung, das Hauptgewicht auf die interessanteren Realien zu legen, und statt zu unterrichten, den Kleinen förmliche Vorträge zu halten.“

Kakor povsod, je tudi tukaj srednja pot prava pot. Brez realij današnja šola izhajati ne more. Res pa je, da učitelj lahko zaide v stvarno razkladanje, kadar bi imel jezikoslovje preučevati, posebno se to mladim učiteljem prerado pripeti. To pa še ni nikakoršen povod, da bi se realije iz šole izbacnile. Glejmo le, da dobi vsak predmet njemu odločeni čas poučevanja ter se jezikoslovje naj nikdar ne prezira v prid realij.

A čudom se moramo čuditi, da nemški časopis graja „novo šolo“, da se njuni učenci premalo v materinščini izurijo, dočim se učiteljem na slovenskem Štajerju vedno očita, da se preveč bavijo sè slovenščino, t. j. da se z materinščino preveč pečajo ter vsled tega nemščino zanemarjajo. To, kar Nemci v ljudski šoli v svoji materinščini ne dožejo, se zahteva od nas še v drugem deželnem jeziku. Da, ponosni smemo biti, da nas imajo za tako sposobne. Toda pustimo to! Naštejmo še samo sredstva, katera naj ima vsaka ljudska šola, da pospešuje razvoj kmetijstva. Ta so:

1. Vsaka šola naj ima dovolj obširno šolsko knjižnico kmetijske vsebine. Po takih knjigah bode segala šoli odrasla mladež, ako se je le v šoli za to, kakor navedeno, dovolj pripravila.

2. Poleg knjižnice naj ima učitelj zbirko kmetijstvu škodljivih mrčesov, kakor tudi njih sovražnikov; dalje naj se nahaja v šoli nekaj herbarij domačih kmetijskih zelišč in plevelov, zbirka zboljšanega kmetijskega orodja, zbirka prsti itd. S pomočjo šolske mladine in prijateljev šoli se bode marljivemu učitelju kmalu posrečilo, da si priredi taki mali muzej.

3. Šola naj ima zadosti velik šolski vrt. Tukaj se naj učijo učenci po navodu učiteljevem v raznih strokah kmetijstva, učenke naj pa pridelujejo sočivje ter sadijo cvetice. Ni ga kraja, kjer bi se tako oživljal in okrepčeval duh in telo učitelju in učencem, kakor je ravno šolski vrt. „Popotnik“ je o tej stvari v svojem IV. tečaju nekaj vrstic prinesel, a umestno bi bilo, da bi se še večkrat potrudil ter nam še več kaj o tem povedal. Upajmo!

4. Ako pa je učitelj na deželi tako srečen, da ima sam nekaj zemljišča, t. j. da se more sam pečati s kmetijstvom, tedaj ima dovolj priložnosti, dokaj koristiti kmetu sè svojo izgledno kmetijo. Tukaj vidi kmečki deček, kako se umno ravna z gnojem, kako se travniki zboljšujejo itd. In zgledi vlečejo! Kmet za kmetom se bode poprijel takega umnega obdelovanja, ki se je pri učitelju tako vrlo obneslo. In tako je dosegel učitelj vse, kar je želel. Akoravno vspehi ne bodo na mah očitni; a učitelj je storil vse v razvoj in povzdigo kmetijstva, kar je bilo v njegovej moči in to mu je največje zadostenje in plačilo. L.

Anton Martin Slomšek,
pedagog, domo- in rodoljub slovenski.

Spisal Franjo Jamšek.

(Dalje.)

4. Se hočeš v šoli dobro učiti, imaš hitro v pričetku začeti; kdor le odlašaga od danes na jutro, ne bo vsem ob enem kos, bo hitro zaostal in obne-

mogel. Česar se danes lahko naučiš, pa zamudiš, se boš juter težko naučil; glava lenuhova vsak dan bolj trda prihaja.

5. Se hočeš dobro učiti, ne smeš brez glave v šolo hoditi, ampak skrbeti, da vsak poduk dobro razumeš. Reč le na pol znati, se pravi le po vrhu orati; seme nauka hitro vsahne in sadú ne obrodi. V taki glavi je rado megleno, in nikdar jasno ne bo, ki se le na pol uči.

6. Se hočeš kaj naučiti, ne smeš hitro sree zgubiti, ako ti ročno po spehu ne gre: le priganjaj se, da na prvem klancu izpeljaš, v drugem hoče bolje iti, in v tretjem nobene težave čutil ne boš.

7. Bolje šole nobene, kakor pa slabe; slabe šole si je v sedanjih časih hudič izbral, da bi človeški rod v cimi pokvaril.

8. Iz dobre šole prirastejo boljši — iz slabe šole pa slabši časi, *kajti so časi taki, kakoršni so ljudje.*

9. Stokrat bolje, nobena, kakor pa slaba šola,*) v kateri se otrok še prav sedeti ne nauči; iz slabih šol imamo toliko postopačev, in večidel slabih ljudi. *Kdor srca mladih ljudi v svojih rokah ima, on lahko za boljšo prihodnjost skrbi; njegove lepe nauke bodo še prihodnji rodovi pomnili.*

10. Otrok, ki šolo rad zanemarja, in ga ni vsak dan v šolo, se tudi slabo uči, kar prvi dan sliši, drugi dan doma pozabi, hitro zaostane in do nauka veselje zgubi. Mlad zanič bo tudi star zanič.

11. Bog daj dobro vsem dobrotnikom mladih ljudi, ki mladini hasnovitih knjig omišlujejo; večo dobroto jim storijo, kakor da bi jim zlate delili.

12. Čedne bukve so mladih ljudi najzvestejše znanke, lepe pesmi pa najveselejše dobrotljivke.

13. Kolikor manj je bilo svoje dni vsakdanjih šol za ljudi, toliko več je morale zapovedanih praznikov biti v poduku ljudem; šole ob delavnikih so se pomnožile, in število praznikov se je zmanjšalo, toda svet se po samih šolah ne poboljša, ako stariši pravega dna ne položijo, *gospodarji in gospodinje šolskim učiteljem ne pripomorejo.* Učitelji v šoli izveličanske nauke otrokom v glavo, svete kreposti v srce sadijo, polivati in pleti jih morajo oskrbniki doma —

14. Poduk mladine je prijazna jutrna zarija za dušo. Se ne očedi drevce, bo zrastle trnjevo, se ne požlahni mlado drevo, ostane grčav divjak; ravno tako tudi deca.

15. Prva šola domača je mladenču jutrna zarja, v kateri se mu začne daniti; duh se drami, srce ogreva in zarano pokaže, *kakov bo dan njegovega prihodnjega življenja,* jeli bo jasno ali oblačno njegovo djanje, ali mu hoče veselo solnce sijati, ali oblaki nemile osode njegove pote pokrivati. *Po takih in ovakih opazkah mladenčev poklic spoznati,* in ga na pravo stezo uravnati, naj prejme pero ali oralo, to razsodbo na razpotju mladenčevem prav skleniti in uiniti, je *starišev in pa učiteljev prevažna, pa tudi težavna dolžnost.*

*) Nehotoma prišli so mi tu nekateri takozvani „suplenti“ v spomin, kateri so zadnja leta štajerskemu ljudskemu učiteljstvu mnogo sramote pripravili, šoli pa ne malo škodovali. Neizkušeni in neizprašani gospicem in gospodom šolsko mladino — če tudi le za silo — zaupati, bi jaz iz dna srca odsvetoval. „Le najboljše je za šolo zadošiti dobro“.

Spisatelj.

16. Mladenču se je dobro šolati, naj si je ravno nizkega stanu rojen; *v šolah le glava in pošteno zadržanje najneč veljata.*

17. Da bi ne bila na Slovenskem *neumna navada*, da se slovenski otroci najprej nemški brati učijo, če tudi ne razumejo, kar berejo. Slovensko branje se mora najprej znati, potem še le se smejo otroci nemškemu privajati, taka šola hitro in dobro zda, ter se otrokom pozna, da so v šolo hodili.

18. Boljšega stana si zastonj želi, kdor doma za pečjo leži in dolgi čas po laketu ali pa komolecu prodaja. Kdor se pa joka in žaluje, kakor hitro domačega zvona ne čuje, goba ostane, ki malo velja.

19. Ni dobro, da otroci prehitro stariše svoje zapustijo; na duši in truplu kilavi nimajo pravega varha, ne strahoneta, ne najdejo matrne zlate skrbi, in so razgubljenim piščetom podobni, ki kokljio zgubijo. Ljubezni med tako deco in stariši nobene prave ni, sreča take rodbine žive korenine nima, in se po navadi hitro razleti. Ptuja reja otrok je le mačehna goja; — bodi si v deških redilnicah in varovalnicah še tako dobrih! Dete naj za materjo — otrok za očetom tako dolgo hodi, da si bo samo po svetu pomagati znalo. Ako prve šole otroci doma ne najdejo, vse svoje žive dni ostane kilav sad.

20. Velike nevarnosti čakajo mladenče, ki iz kmetov v šolo še nedolžni pridejo. Pohujšanja veliko vidijo in slišijo, in zapeljivcev največ med tovariši zadenejo, ki sami zapeljani, druge zapeljujejo; in srečen mladenec, ki se čist in nedolžen ohrani. Takih mladenčev sveta cerkev za duhovske pastirje želi; z mladenči, ki so drevju podobni, ki so ga gosence objedle, si malo pomaga; zakaj, kakoršno drevo, takošen je tudi sad.

21. Koliko vrlih mladenčev ima obilno dragih lastnosti, glavo prebrisano, polno potrebnih vednosti, srce tudi pošteno; pa kaj pomaga, ako neotesani ostanejo, dragemu kamenu podobni, ki v prahu brez svetlobe leži. *Veče sreče torej ni za nadepolnega mladenča, kakor če pride v hišo izobraženih, pa tudi poštenih ljudi*, pri katerih njegove lepe lastnosti čedno svetlobo dobé, ki se v dejanju človeka sveti, in mu pravo prijetnost dá.

22. Kaka velika sreča je za sorodovino, ki pridnega dijaka ima. Za celo žlahto je veselje in pomoč. Gorje pa starišem, bratom in sestram, katerim se učenec izpridi ali zmoti. V zajem jemljejo, da mu dajo; bosí hodijo, da je le študent lepo oblečen; neslano jejo, da ima le on vsega dovolj. Pa kaj pomaga? Tak netek nima nikoli zadosti; in kadar je svoji ubogi žlahti vse požerl, on ž njimi po svetu beračit gre, in je živa nadloga celi deželi. Bog nas varuj takih škricov.

23. Blagor dijakom, kateri na šolskem potu prijatelja dobrega najdejo, pa trikrat blagor njim, ki najdejo dušnega očeta! Hoditi brez modrega voditelja po svetu, dobro ni; bolje biti brez denarja, ko brez vladarja, za mlade gospodiče.

24. Mladeneč ne sme nobenega dobrega nauka zamuditi, ker ne ve, kamor danes ali jutre pride.

25. Učenost in dobrotljivost so le kresnice, ako prave vere, trdnega zupanja in krčanske ljubezni ni pri ljudeh. — Učene in visoke glave rade oslepijo, da od samega blišča svoje modrosti krščanskih resnic ne poznajo, in izgubijo svojega Boga. Taka učena glava in pa mak, ki ga veter pobriše.

26. Učenost brez čednosti je cvet brez sadja, jabelko zvunaj lepo rudeče, gojilo pa znotraj.

Opomnja k oddelku II. „*Slomšek o domači odgoji otrok*“. P. n. bralci naj blagovolijo za šte. 24. tega oddelka uvrstiti še nasleden članek kot število:

25. *Šiba novo mašo poje.*^{*)} „Neumnost se trdo otroku srca drži; šiba strahovalka njo izpodi,“ govori modri Salomon v bukvah pripovedi 22. 15. Želje in misli človeškega srca so hudo nagnene od njegovih mladih dni, in naj se svojemu nagibu prepusti, globeje in globeje v hudo zagreza. Otrok raste, pa tudi kudobija raste ž njim, dokler ga coló ne zaraste, časno in večno nesrečnega stori. Neumnost in hudobija, dve sestri, se srca otrok globoko primete, uči modri Salomon; in kdo nji bo odpodil? *Šiba strahovalka* nji odpodi, pravi modri Salomon. Ona poravna otroku mišljenje in poželjene iz hudega na dobro. Tri reči so v tem dobro zapomniti:

I. *Neumnost in hudobija se otroškega srca drži.* Naj si ravno vse ljudi hudo ne mika enako, in skušnjava, ki ene vleče, druge le rahlo opominja; pa vender so vsi več v hudo, ko v dobro nagneni, in čutijo v sebi postavo pregrehe, katere se le iznebijo po milosti Kristusovi. Močnejši strasti vstajajo v srei mladenčca, kakor so se v srei otroka zmezele in v srei svojo cimo ima; ako se zarano ne izdere, rado močno požene.

Stariši ne smejo nikdar pozabiti, da otroci popolnoma niso, ampak potrebni, da se popravijo. Res ljubeznjivo je dete, katerega je gola nedolžnost; pa njegove popake ne videti, jih izgovarjati, in zanemarjati prida nikdar ne prinese.

II. *Hudobijo je treba otroku iz srca potrebiti.* Ne odlagaj otroka svariti in strahovati, da mladenec tvojemu strahu strahu ne odraste. Šibko drevce lahko nagneš kamor rad; staro drevo se vlomi, poravnati se pa ne da. Otroka srce je mehko, ko vosek; lahko mu lepo podoba čednosti daš. Cima hudega še ni korenine pognala, lahko njo izdereš in pokončaš. So se korenine hudobije zastarele, se čisto poruvati ne dajo. Slabo stariši storijo rekoč: „Pustite, so pač otroci; bodo odrastli, se bodo tudi izpametvali; zdaj še niso zato, da bi zastopili, kaj je prav ali ni prav.“ — Kar otroci dobrega ne zastopijo, se morajo otroci učiti, hudoba ž njimi starati se ne sme.

III. *Šiba strahovalka hudobijo otroku iz srca izpodi,* pa se ne sme za tramom posušiti; zakaj suha šiba se rada zlomlje in malo pomaga; ona mora za potrebo peti, toda modro in po pameti. „Ne prizanašaj svojemu otroku, da bi mu strahu ne dal; ako ga z šibo udariš, ne bo umrl. Ako ga z šibo tepeš, njegovo dušo pekla rešiš. Komur se šibe mili, svojega otroka sovraži; kdor ga pa ljubi, ga vedno v strahu ima. Šiba in kazni daste modrost.“ Prip. 13, 24. 23, 13—14. 19, 15.

Naj torej šiba otroke modro strahuje, tako se mladenču palice bati ne bo, in tudi moža ptuje vrata po petah tokle ne bodo.

*) Glej „Drobtince“ od leta 1848. str. 213!

O rabi navorja.

Prof. Fr. Hauptman.

V pedagogičskih listih, ki v novejši dobi v različnih jezikih zastopajo koristi šole in učiteljstva, nahajajo se pogostoma članki prirodoslovne vsebine, v katerih se ali posamezna prašanja iz fizike metodično razvijajo za to in ono stopinjo, ali pa se govori o uporabljevanju fizikalnih priprav med poukom ali kako priskrbeljati si jih, osobito se našteva, kaj in kako si more učnih sredstev prirediti učitelj sam.

V slovenskih listih se je v tem predmetu do zdaj le redko obravnavalo. Vedoč pa, da poglavje o prirejevanju in uporabljevanju fizikalnih pripomočkov še ni in tudi kmalo ne bode korenito razrešeno, nameravam v naslednjih vrstah nekoliko spregovoriti o rabi jednega fizikalnega stroja, *navorja* (Hebel), želeč pokazati, da je ona v nižjih šolah dosti obširnejša, nego se navadno misli.

Naj koj omenim, da nikomur ne usiljujem svojega menenja ter da si vsak lahko izbere in priredi, kaj in koliko mu bolj ugaja; a mislim, da stvari le koristim, ako poskuse z navorji podam po metodično vredjeni vrsti oziraje se posebne na to, kar se v učnih knjigah za nižje šole navadno ne nahaja, ter ako vzbujam zanimanje in s tem prouzročujem daljno premišljevanje. To ravno je pot, po kateri se zagotovi napredek, to je zboljšanje: 1. zanimati se, 2. premišljevat, 3. samostalno izvrševati poskuse, 4. pretehtovati prednosti in pomanjkljivosti in 5. odločiti se za najboljšo.

I. Priprava.

Prvo je, da si omislimo navor. To sicer ni težko, a vendar mora biti skrbno delo. Dobi se ali pri mehanikah ali si ga naredimo sami, če nam je na razpolaganje potrebnega orodja. Naredi ga tudi vsak mizar, a na tanko mu je dopovedati, kakšen naj bo. To treba je tudi, ako ga kupimo od mehanika; sicer ne dobimo vselej takšnega blaga, kakor si ga želimo. Sploh mora biti skrbno delo, ako hočemo, da naj bo za natančno rabo. Tej zahtevi težje je zadostovati, nego si na prvi mah mislimo. Kajti, ako širokost, debelost, gostota tvarine in delitev ni povsod jednaka, navor ne kaže natančno.

Že naprej misliti je na precejšnost navorja. Prav občutljivo pripravo dobimo, če položimo palico ali ravnilo v vodoravnej meri na zgornji rob triroboate prizme. Toda ta priprava nima stalnega ravnotežja, ker je težišče palice nad njenim podporiščem. Zato rada kljubuje in ni pripravna za poskuševanje.

Hočemo-li, da naj bo navor poraben za vse poskuse, ki jih nameravamo izvršiti, moramo ga na vsak način tako podpreti, da se nahaja v stalnem ravnotežju, kakor n. pr. gredelnica pri navadni tehtnici, t. j. podporišče ali prav za prav vrtilišče naj mu bo nad težiščem. Čim bliže pa ste si ti dve točki, tim občutljiviši je navor. Zakaj!

A njegova občutljivost odvisna je tudi od njegove teže in dolgosti. Občutljivost namreč narašča, kakor narašča njega vrteča moč (*vrtiljivost*, *Drehungsmoment*) in kakor pojema tvarni upor (*Trägheitsmoment*, *Widerstand der Masse*). Vrteča moč pa narašča z dolgostjo, a tvarni upor pojema s težo navorja. Lahek pa dolg navor se tedaj zdatno zavrti, ako tudi le majhna pretega deluje ob njega. Navor bodi tedaj razmerno lahek pa dolg.

Tem tirjatvam ugaja navor, ki je 60—89 cm dolg, k večemu 3 mm debel in blizu 25 mm širok. Takšen ima dovolj trdnosti, da nese pol kilograma na vsaki strani; večih uteži pa na tem mestu itak ni treba.

Da se prepričamo o porabnosti palice, katero smo si izbrali za navor, poiščimo ji težišče. Ako se ono natanko vjema z razpoloviščem, pripravna je palica za navor. S palico, ki temu jako važnemu pogoju ne ustreza, ne bavi se, temveč izdelaj si drugo.

Nato začnimo palico deliti v ednake dele, od razpolovišča vsaksebi proti koncema. V razdelnih točkah zarišimo poprečne, med seboj vzporedne črte (koje vselej počrnimo, da se v daljavo dobro vidijo). Število črt razdelnic je različno in se ravna po meri, katere se pri deljenju poslužujemo. Prav lahko je, po novi meri deliti na centimetre, vendar tako goste delitve navadno ni neobhodno potreba; dovolj bo, ako se palica, ki je 60 cm dolga, razdeli na 10, 12 ali 20 enakih delov.

Novor, ki ga po tem načrtu izdelamo, bo enakoramen, rabiti pa se da tudi namesto raznoramnega.

Po dovršeni delitvi prirediti je prvič os in drugič pripravo za ročno obešanje uteži.

Za os zvrta se v črti razpolovnici luknjica malo nad težiščem navpik na postransko ploskev navorja. Skoz luknjico vtakne se žični žrebelj ali kos igle pletenke. Pri navorjih, ki imaje služiti še bolj natančni rabi, ima os podobo triroboate prizme z navzdol obrnjenim ostrim robom. Hočemo-li navorju dati različno občutljivost, zdaj manjšo, zdaj večjo, izvrtajmo navpik nad razpoloviščem dve luknjici za os, višjo in nižjo. Vtaknemo-li os skoz višjo luknjico, manj občutljiv bo navor in naopak. Zakaj?*)

Za obešanje uteži so priprave jako različne. Pogostoma se navorju prevrtajo v razdelnih črtah; luknjice ležéce z vrliščem v isti ravni črti. V teh luknjicah obešajo se uteži s primernimi obešali. Po drugem načinu pa se izvrtajo ob spodnjem robu navorja, v mer razdelnih črt, toliko luknjic, na kolikor delov je navor razdeljen. V vsako teh luknjic se stalno zavije kljukica. Vse kljukice morajo seveda biti saksebi v ednaki razdelji in vse ednake teže. Na nje se imajo ubešati uteži. Ti navorji so bolj ročni od prvih.

Zraven razdelnih črt zapišejo se. počenši od sredine proti koncema, merska števila 1, 2, 3 — — v toliki velikosti, da se v daljavo dobro vidijo.

Za stojalo vzame se kvadratna deskica, v koje sredini se postavi navpičen steber, oboje primerne velikosti in tolike teže, da stojalo trdno stoji. Steber se poprej prevrta in predletvi, in sicer dosti široko, da se navor nikjer ob stran zarez ne naslanja, ter da se ob straneh ne tere.

Koristno je, ako se dá navor z lahka in kedar si bodi sneti iz stojala. To se doseže, ako se naredite ob gornjem koncu stebra dve med seboj navpični, navzgor odprti zarezi, širja za navor, ožja za njegovo os. Da se os nihajočega navorja ne vzdiguje, zabraniti se da s primerno zagozdo, ki jo od zgoraj vtaknemo v širjo zarezo. Ta zagozda lahko ob enem služi v to, da pritisneš jo ob navor, z njo preprečimo vsako nepotrebno nihanje. Pri marsika-

*) Pišoč za čitatelje, ki so si prisvojili glavne nauke iz fizike, mislim da mi nekatere stvari, kot obče znanih, ni treba pojasnjevati.

terem poskusu je jako ugodno, da se nihajoč navor z jednim hvatom spravi v stan pokoja ali da prej ne zaniha nego tedaj, ko poskuševatelj to hoče.

Navor se na stojalu pritrjuje še po drugih načinih. Prav priprost je ta-le: Namesto široke zareze, ki gre skoz steber, izvrti se samo ena luknja; v njo vtakne se železen žrebclj, ki zavzema, tičeč z ednim koncem v navpičnem stebru, vodoravno lego. Ob prostem koncu žrebclja natakne se navor, ki se tedaj vrti ob strani stebra.

Včasih pribije ali privije se ob gornjem koncu stebra postranska kljupa (v podobi črke U), ki je navzgor ali navzdol odprta; v odprtini te kljupe vrti se navor okolo vodoravne osi, koje eden konec tiči v prostem roglju kljupe, eden pa v stebru.

Mehaniki izdelujejo navorje tudi na železnih stojalih, pri katerih os vrh stebra na celo plitvi šiški (Pfanne) leži. Ker pa ima v tem slučaju os premalo zaslonbe, lahko celi navor niháje pade raz stojalo. To je jaka neprilika. Odstraniti jo trebalo bi vrh stebra posebnih škarij, ki bi zabranile premikanje osi.

II. Pred poskuševanjem.

Preden j se lotimo v šoli poskusov, pomisliti nam je, ali so učenci na to dovolj pripravljeni. Vsaka nova tvarina naslanjati se mora na poprej obdelano. Nikoli ne prehajaj skokoma, brez posredovalnih vezi od točke do točke.

Česa so se tedaj morali učenci že naučiti, da so zmožni slediti pouku o navorju? To isto vprašanje naj si stavi učitelj tudi v vsakem drugem slučaju, predenj kaj novega začne. Še-le ko si je svest, da je to vprašanje povoljno rešeno, naj nadaljuje. Takrat mu uspeh ne bode polovičnim. Z ozirom na navor treba je učence poprej poučiti o težnosti v obče in o težišču, o vodoravnej meri in o glavnih načinih ravnotežja.

Vzamimo, da je ta stvar dognana. Kako nam je postopati, ko se lotimo nove tyarine? Kakšen naj bode uvod? Uvod ima važni namen, vzbuditi v učencih zanimanje za nove nauke, razgreti njih vedoželjnost; drugi namen pa mu je, pospešiti prehod od znanega do neznanega. Ker je izmed mehanskih strojev navor prvi, ki pride na vrsto ter do sem o strojih v obče še ni bilo govora, lahko se uvod tako osnuje, da se mišljenje učencev naperi na pojem mehanskega stroja.

Zategadel izberimo si nekaj značajnih, vsem učencem znanih primerov, ter jih začnimo s sodelovanjem učencev razmotrivati. Število teh primerov je omejeno, ker uvod ne sme biti preobširen, da zanimanja ne zadušuje. Misleč učitelj bo si poprej naredil prozorni načrt, ter določil, koliko bo vzel v uvod, koliko pa vslej, ko bo govor o vporabi. (Dalje sledi.)

Logika.

Spisal Dr. Josip Križan,

kr. gimnazijski profesor v Varaždinu.

(Dalje.)

41. § Konjunktivni sôdi.

Ako so pojmi, ki stvarjajo subjekt brezuvetno sestavljenega soda, med seboj soglasni, tedaj je sod *konjunktivno sestavljen*. Obrazec tem sodom je ta-le:

$$\begin{array}{l} 1. \quad A < P \\ \quad B < P \\ \hline A, B < P \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 2. \quad S < C \\ \quad S < D \\ \hline S < C, D \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 3. \quad A < C \quad B < C \\ \quad A < D \quad B < D \\ \hline A, B < C, D \end{array}$$

N. pr.: Ad 1. Hrvatje in Čehi so Slovani. Nemei, Italijani, Francozi so narodi. Ad 2. Rože so lepe in diseče. Bog je vsevedoč in vse-mogoč. Ad 3. Solnce in zemlja sta yir toplote in nebeški telesi. Voda in ogenj sta ljudem koristna in pogibeljna.

Ako se v prvem obrazcu, ki ima dva ali več subjektov in eden predikat, združi več subjektov, kot pojmi vrsti istega pojma roda y sestavljen sod, tedaj dobimo tako imenovani *navodni sôd*, ki je samo tedaj resničen, ako je obči, to je, ako novi subjekt, ki vse stare obsega, ne zadržuje pojmov, s katerimi se predikat ne bi združiti mogel.

Drugi obrazec ima več predikatov, ki vendar ne smejo medsebeno nasprotni biti. Ako nabrojeni predikati tega obrazca vsebino subjekta dovoljno popolnijo, tedaj je sestavljen sod razlaga subjekta. V trdivnem obrazcu imenujejo se omenjeni konjunktivni sodi *kopulativni*, v nekavnem pa *remotivni*. Remotivni izražujejo se tem-le obrazcem:

$$\begin{array}{l} 1. \quad A < -P \\ \quad B < -P \\ \hline A, B < -P \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 2. \quad S < -C \\ \quad S < -D \\ \hline S < -C, -D \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 3. \quad A < -C \quad B < -C \\ \quad A < -D \quad B < -D \\ \hline A, B < -C - D. \end{array}$$

N. pr.: Ad 1. Zemlja in mesec niste samosvetleči nebeški telesi. Saturn, Uran, Venera in Merkur niso stalnice. Ad 2. Letina ni niti slaba, niti dobra. Poštenjak niti ne laže, niti ne vara. Ad 3. Lažnjivec in tat se niti ne hvalita, niti ne nadarjata. Rože in lilije niso niti grde niti smrdeče.

Tudi uvetni sodi morejo konjunktivno sestavljeni biti, in tedaj izražujejo, da iz istega razloga izvira več posledkov, ali da isti posledek povzročuje več razlogov. Obrazec tem sodom je ta-le: $A, B \sim P, S \sim C, D$; to je: Ako je A in B , tedaj je tudi P . Ako je S , tedaj je tudi C in D . N. pr.: Ako se zemlja obdeluje in gnoji, tedaj je rodovitna. Ako učenec šolo marljivo pohaja in ako se marljivo uči, tedaj ga učitelj hvali. Ako se prvi ločbeno spajajo, razvija se toplota in stvarja se novo telo. Ako se od vrha pravokotnega trikota potegne na hipotenuzo navpična črta, tedaj je vsak od postavših malih trikotov podoben velikemu in tudi med saboj so si podobni.

§ 42. Razločilni (disjunktivni) sôdi.

Sod, s katerim se izreka, da se z istim subjektom samo eden od dveh ali več med seboj naprotnih predikatov ali z istim predikatом samo eden od dveh ali jih več med seboj nasprotnih subjektov združuje, in vsi drugi se izločujejo, imenuje se *razločilni (disjunktivni)*. Obrazec tem sodom je ta-le:

$$\begin{array}{c} \alpha \quad A \\ S < \beta. \quad B < P. \\ \quad \quad \quad \gamma \quad C \end{array}$$

to je: S je ali α , ali β , ali γ ; ali A , ali B , ali C je P . N. pr.: Telesa so ali trda, ali tekoča ali plinena. Trikot je ali pravokoten. ali topokoten, ali kosokoten. Ali Preradović ali Gundulič je največi hrvaški pesnik. Ali Sokrat, ali Kant, ali Herbart ali Schopenhauer je največi modrijan.

Mi štejemo razločilne sode med brezuvetno sestavljene, ker vsak od gor omenjenih obrazcev je sestavljen iz kategoričnih sodov. Tako n. pr. ima prvi obrazec te le sode: $S < \alpha$, $S < \beta$, $S < \gamma$. Od teh sodov je itak le samo eden istinit, drugi so pa lažni; a kateri izmed njih je istinit, tega disjunktivni sod ne določuje.

Razločilne sode delimo na razločilne v ožem in širjem zmislu. Med prve štejemo one, ki imajo razločilo v predikatu, med druge pa, ki imajo razločilo ali v subjektu ali v obeh.

Od razločilnih sodov tirja se:

I. Členi razločilnega reda morajo se med seboj izločevati, pojmi tedaj, iz katerih je subjekt ali predikat razločilnega sode sestavljen in ki stvarjajo tako zvani razločilni red, morajo biti ali po protislovnej ali protivni nasprotnosti združeni.

II. Členi razločilnega reda morajo se v predikatu popolnoma našeti. Popolno razločilen sod je n. pr.: Vsa duševna stanja so ali prvobitna ali so izvedna.

Ako razločilne sode združimo z uvetnimi, tedaj imamo tako zvane uvetno razločilne in ti se izrazujejo s tem-le obrazcem:

$$S \sim \begin{matrix} A \\ B \\ C \end{matrix}$$

to je: Ako je S , tedaj je ali A , ali B , ali C . N. pr.: Ako je zrak z vodenimi hlapi napolnjen, tedaj ali megla prši, ali dežuje, ali sneži. Ako ima svet početek, tedaj ga je ali Bog vstvaril, ali je sam od sebe postal, ali se je iz katerega drugega nebeškega telesa razvil.

§ 43. Delivni (divisive) sôdi.

Sod, v katerem se obseg subjekta kot pojem roda s predikatom popolnoma v svoje vrsti razdeli, imenuje se delivni (divisive). Obrazec tem sodom je tale:

$$\begin{matrix} {}^1/S < P \\ {}^1/S < Q \\ {}^1/S < R \\ \hline S < P + Q + R \end{matrix}$$

to je: S je nekaj P , nekaj Q , nekaj R . N. pr.: Prvci so nekaj trda, nekaj zrakasta, nekaj tekoča telesa. Zemljepis je nekaj prirodnoznanski, nekaj matematični, nekaj politični.

Predikati delivnega sode so med seboj izločujoči se pojmi in razdeljujejo pojem roda v posamezne med seboj izločujoče se vrsti.

Vsaka razdelitev je ali razločilni ali delivni sod.

Delivni sod more tudi razločilno obliko imeti, a tedaj mora subjekt delen biti. Obrazec tem sodom je ta-le:

$$\begin{matrix} P \\ {}^1/S < Q \\ R \end{matrix}$$

to je: Nekateri S ali so P , ali so Q , ali so R . N. pr.: Nekateri prvci so ali zrakasta, ali tekoča, ali trda telesa.

§ 44. Brezobzirni (absolutni) sôdi.

Sodi, v katerih se predikat izreka brez obzira na subjekt, zovejo se brezobzirni (*absolutni ali tetični*). Predikat sodov te vrsti tedaj subjekta natančneje ne določuje, kakor to od njega §. 28. tirja. Brezuvetno brezobzirnim sodom manjka subjekt čisto in obrazec jim je ta-le:

$$\begin{aligned} & \cdot < P, \text{ to je: je } P. \\ & \cdot < -P, \text{ to je: ni } P. \end{aligned}$$

N. pr.: Čista dobrotà ga je. Ljubezen je bila. Ljubezen še bo, Ko tebe in mene na svetu ne bo. Ni ga jezika. Ni je besede.

Ako omenjene trdivne in nekarne brezobzirne sode združimo, kakor nas §. 41. in §. 42. uči, tedaj dobimo *kopulativno, remotivno in disjunktivno brezobzirne sode*, ki imajo ta-le obrazec:

$$\begin{aligned} & \text{Je in } P \text{ in } Q \text{ in } R. \\ & \text{Ni niti } P \text{ niti } Q \text{ niti } R. \\ & \text{Je ali } P \text{ ali } Q \text{ ali } R. \end{aligned}$$

N. pr. Čista dobrotà, ljubezen in ponižnost ga je, ali je on. Ne bo je ne solze ne vzdihljeja, ne smrti, ne ločbe. Je ali osoda, ali odločba, ali previdnost.

Subjekt uvetno brezobzirnih sodov pa ima toliki obseg, da od njegovega uveta predikat ni zavisen. Obrazec je ta-le:

$$\begin{aligned} & \text{Ako je kaj, tedaj je } P. \\ & \text{Karkoli je, to vendar ni } P. \end{aligned}$$

§ 45. Obrat (conversio) sôdov.

Vsaka prememba sodove oblike, s katero subjekt svoje mesto s predikatom zamenja, zove se obrat. Ta obrat moramo opravljati po teh-le pravilih:

I. Napravi trdiven ali nekaven predikat s posameznim subjektom, in premešti subjekt na predikatovo mesto.

To pravilo osniva se na pravilih, ki smo jih v §. 26. omenili, in sodi *A*, *E*, *I* in *O* povračajo se po tem pravilu tako-le:

$$\begin{aligned} \text{Sod } A, \text{ to je } a < b & \text{ glasi se obrnen } {}^1/b < a \\ \text{" } E, \text{ " " } a < -b & \text{ " " " } {}^1/-b < a \\ \text{" } I, \text{ " " } {}^1/a < b & \text{ " " " } {}^1/b < a \\ \text{" } O, \text{ " " } {}^1/a < -b & \text{ " " " } {}^1/-b < a \end{aligned}$$

N. pr.: *Ad A*. Vse prepelice so selivke, glasi se obrnen. Nekateri selivke so prepelice. *Ad E*. Nobena ptica ni sesalka, glasi se obrnen: Nekateri neselivke so ptice. *Ad I*. Nekateri učenjaki so srečni, glasi se obrnen: Nekateri od srečnih so učenjaki. *Ad O*. Nekateri pesniki se ne hvalijo, glasi se obrnen: Nekateri od nehvaljenih so pesniki.

II. Zameni subjekt s predikatom in jima premeni kakovost.

To pravilo rabi se samo za obče sode *A* in *E* ki se tako-le prevračajo:

$$\begin{aligned} \text{Sod } A \text{ to je } a < b, & \text{ glasi se obrnen } -b < -a. \\ \text{" } E \text{ " " } a < -b, & \text{ " " " } -+ -b < -a. \end{aligned}$$

(*duplex negatio affirmat.*) N. pr. *Ad A* Rože so cvetlice, glasi se obrnen: Necvetlice niso rože. *Ad E*. Rude niso organične, glasi se obrnen: Kar je organično ni ruda.

Za delne sode se drugo pravilo ne more rabiti, ker v sodu $\frac{1}{a} < b$ so samo združeni nekateri b z a . Ako bi tedaj spremenili trdivni b v nekayni, moglo bi se dogoditi, da bi se baš oni b spremenili, ki niso združeni z a in sod bil bi nedoločen. Ker je b samo z nekaterimi a združen, zato b ni bitni znak od a in baš zbog tega ne moremo reči: kar ni b , tudi ni a , ker s tem premenjamo b v bitni znak. Tako n. pr. soda: Nekateri ptice so plavci, ne moremo spremeniti v sod: Neplavci niso ptice.

Sod, ki se prevrača, imenuje se *conversum*, oni pa, v katerega se je obrnol, *convertens*. Ako *conversum* primerjamo s *convertens*, tedaj se prepričamo, da je njuna kakovost ostala ali nepremenjena, ali se je spremenila; ako je nepremenjena ostala, tedaj je obrat v ožem zmislu in se imenuje *konverzija* ali obrat; ako pa se je spremenila, tedaj imenuje se *kontrapozicija* ali *pretvorina*. Vsaka teh oblik je nadalje zopet čista ali nečista, potem namreč, ali ji je kolkost ostala nepremenjena, ali se ji je spremenila. Obrat ima tedaj te-le oblike: 1. Čista konverzija. 2. Nečista konverzija. 3. Čista kontrapozicija. 4. Nečista kontrapozicija (*naprotistavnost*). (Dalje sledi.)

Narodno blago.

XLIV.

Kij, bij!

Pravljica iz mariborskega okraja, desno dravsko pobožje. Zapisal, Ivan Weixl.

Bila je dolga in huda zima. Drva, ki so si jih vaščani v jeseni domov navozili, — hlodje iz dreves, koje so si stare ženice iz gozdov nanosile — in tudi plavnice nalovljene iz narašle Drave, vse je že bilo skurjeno in zima še vselej ni hotela vzeti konec.

Stari kočar in nja sin sta kaj godrnjala čez hude vetrove, ki so pihali v neogreto izbo in celó pod odejo, da sta se uboga stanovalca v postelji skrčevala kakor hrček v luknji.

„Oče!“ zakliče sin, „stari ste že, pa mi povejte od kod da pridejo ti hudi vetrovi!“

„Da, sinko moj,“ odgovori stari, „slišal sem v mojem življenju že mnogokrat, da je v Pohorju huda luknja; v ti da je divji mož ki toliko huje piha, čem bolj so ljudje hudobni.“

„No, če je temu tako“ djal je sin, „pa ga grem iskat.“

Še kar tisti dan je zapustil starega in se podal v Pohorje, iskat hude luknje. Pred Pohorjem nadeval si je vse žepe polne kižlovja. Dolgo časa blodil je že po gorovju ter ves truden in gladen — skoraj da ne obupa. Kmalu pa je čutil hladni pihljaj na razgretim obrazu; kar obrne svoje korake na novo okrepčujoč proti vetru, ki mu je čem dalje tem huje nasproti pihal. Z največjo silo je zamogel le po malem prestopovati, takšen vihar postal je oni pih, ki mu sedaj prešinja obleko, mozek in kosti. Zadnje moči napenjajoč prikobacal je ubogi zemljan vendar-le do podzemeljske luknje, iz koje je pihalo, kakor iz velikanskega kovaškega meha. Jel je, jemaje kamene iz žepov, jih na vso moč metati v luknjo. Še huje je jelo pihati. Že kmalo vse žepe izpraznivši je iskavec vetra še vedno kamene butal v zemeljsko votlino. Kar je veter prenehal in se prikazal ves zaraščen mož v odprtini.

„Kaj zahtevaš ti človeška smet, da me v miru ne pustiš?!“ zareži se divji vetrovnik.

Pa neustrašen grozil je popotnik vetrovnika vmoriti, ako mu ta ne pomore iz nadlog, koje je le ta s svojimi mrzlimi vetrovi in s storjeno zimo zakrivil.“

Tega se je vetrovnik ustrašil ter mu podal krušnico, ki se na vsakratno željo, ako se razprostré, z najboljšimi jedili in pijačami pokrije; treba je le veleovati „prt pokrij se!“

Zelo zadovoljen in vesel se je vrnil sin k svojemu očetu domov. Vendar je moral potoma prenočiti v krēmi, kjer je bila zelo lepa in sladostna krčmarica. Kot gost si je hitro vsedel k peči za mizo, pogrnil svojo krušnico ter zaklical: „prt pokrij se!“ in že je bilo najfinjših jedil in pijač dovolj. Povabil je h kosilu tudi lepo krčmarico, kateri se je ta čudni prt močno dopadel. Po večerji odpelje krčmarica trudnega gosta v posebno spavnico, in ko ta najboljšo zasmrče, mu izmeni čarovni prt z drugim navadnim, ki pa je bil prvemu popolnoma podoben. V jutro zarano se prebudi ter poln veselja in okrepčan hiti proti domu.

Že večer je nastalo, ko prisopiha v očetovo hišo zagotavljajoč, da je konec vsemu bornemu življenju. Hitro je pogrnil krušnico na mizo ter zaklical „prt pokrij se!“, pa kako se je vstrašil, ko prt prazen ostane.

„Goljufal me je ta vetrovnik“, je ihtel, ko je videl oslabelega očeta pred seboj.

Še isti večer se je vrnil si vse žepe kižlovja naloživši v Pohorje k hudi luknji. Po velikem trudu je zopet dospel do zaželjenega mesta ter jel kamenje metati v odprtino. Za dolgo časa prikazal se je vetrovnik.

„Kaj zahtevaš ti človeška smet od mene, da me v miru ne pustiš?!“ je zarenčal.

Neustrašen mu je človek grozil, ga s kamenjem zametati, ako mu ne pomore iz nadlog, katere je povzročil z viharji in s storjeno zimo.

Na to mu je pripeljal vetrovnik kozla, ki je zlate metal; treba je le s palčico po repu malo udariti ter veleovati: „kozel pre, pre!“ ga bilo in bilo je hitro kup zlatov.

Še veseleji nego prvokrat se je podal vaščan proti domu ter zopet prenočil potoma v taisti krēmi. Ukazal je krčmarici najfinejšo večerjo pripraviti ter jo povabil h kosilu. Da je plačal, vdaril je zraven stoječega kozla s palčico malo po repu ter zaklical: „kozel pre, pre!“ in, koj jih je bilo kup zlatov.

Krčmarici se je ta kozel prav dopadel. Odpeljala je gosta v taisto spavnico in, ko je najsladkeje zaspal, mu je izmenila čudnega kozla z drugim navadnim, ki pa je bil čarovnemu popolnoma podoben. Drugo jutro je sin jako rano vstal ter hitel s kozlom k svojemu očetu. Komaj je stopil pred očeta, že je vdaril kozla s palčico po repu, velevisi: „kozel pre pre!“, pa kozel je z repom zmigal in — druga nič. Še enkrat je poskusil vdariti kozla po repu, velevaloč „kozel pre, pre!“, pa sedaj je vboga žival le z repom mignila in z nogo bila ob tla. To je razkačilo sina ter jel je s vso močjo po kozlovem repu udrihati in dobil je vendar le kup — grol.

Zopet potal je žalosten videvši sebe in vklonjenega očeta, goljufanega. Še tisti dan se je podal nazaj v Pohorje nad vetrovnika, si vse žepe s kamenjem naloživši. Po dolgem trudu dospel je do hude luknje ter jel kamenje v njo metati. Prikazal se je v ustmini votline razraščeni vetrovnik ter se zarežal nad nepokojnežem:

„Kaj zahtevaš ti človeška smet, da me v miru ne pustiš?!“

Neustrašen pristopi sin ter mu žuga, že dvakrat od njega goljfan, ga s kamenjen pobiti, ako mu ne pomaga iz težav, katere je le vetrovnik povzročil.

Vetrovnik razodene nemirnežu goljufijo krčmarice ter mu poda kij, kateri v svoji okolici vse potolče in pobije, ako se mu zapoveduje „kij, bij!“ Potem je izginil vetrovnik in votlina se je za vselej zaprla.

Naš sin pa podal se je s tem kijem v krčmo ter tirjal od krčmarice čarovno krušnico in čarovnega kozla. Krčmarica se je opravičevala na vse kriplje in tajila svoja djanja. Ali gost velevala „kij bij!“ ter v trenutku so bile v gostilnici vse sklenice, mize in druge oprave pobite. Tudi krčmarica jih je že par po hrbtu dobila. Naš junak pa ji je žugal vse po hiši, tudi živino in njo dati pobiti, če njegove čarovne krušnice in kozla kar hitro ne vrne. V velikem strahu proseča je krčmarica prinesla čarovno krušnico in pripeljala čarovnega kozla, na kar se je sin s pravim veseljem k svojemu očetu podal.

Komaj je stopil čez domači prag, že je bila miza pokrita z najboljšimi jedili in pijačami, kozel je zlate metal in kij je na dvorišču sam drva razbijal. Velika zadovoljnost se je brala očetu in sinu iz oči, samo nekaj sta še pogrešala, in to je, ženo za sina.

Ravno bil je pustni čas, brž je bila lepa nevesta izbrana in kar hitro se je vršila tudi ženitovanjska gostija. Pri tej gostiji sem bil tudi jaz, in če mi ne verjamete, Vam pokažem jezik, ki je še sedaj moker, tako smo dobro jedli in pili.

Dopisi.

Iz Kranjskega, sredi aprila. — V svoji 2. letošnji številki je „Popotnik“ spregovoril nekaj o razmerah, pod katerimi se učiteljsčniki izgojujejo za svoj prihodnji poklic. Dovolite mi gospod urednik spregovoriti nekaj o načinu, kako se ljudski učitelji pri sposobnostnem izpitu izprašujejo in jeli ugaja ta način dejanskim potrebam? Saj z ozirom na naše razmere moram to vprašanje zanikati.

Ako je uže sploh potreba, da se učitelj po nekajletnem dejanskem delovanju z nova mora podvreči izpitu, — potem mora — ali bi vsaj moral — biti ta izpit zgolj praktičen! Učitelj naj bi takrat pokazal, v koliko se je spoprijaznil s pedagogiko, odkar učiteljuje, kazal naj bi, kakó si je osvojil metodična navodila pri obravnavanju tega ali onega predmeta, kako postopa v obče z šolsko deco in kako jo zna ustrašovati ter brzdati. Eksaminator naj bi se oziral le na to, kar je neposredno v zvezi z dejanskim delovanjem učiteljevim, vse drugo naj bi opustil!

Ali se pa tudi tako postopa dandanes pri našem II. učiteljskem izpitu? Gotovo ne. Ves II. izpit je skoraj povsem teoretičen, rekli bi, da ni drugega, nego matura v drugej nakladi.... Jeli služi potem takem svojemu namenu? Smelo rečemo, da ne.

Učiteljem potrebno izobrazbo podeliti je vendar naloga učiteljskih izobraževališč! Ako ne zadostujejo štiri leta v to, dobro, potem naj se čas izobraževanja podaljša. Strogo naj se gleda na to, da nihče ne bode zapustil učiteljišča prej, nego da si je pridobil ono znanje in splošno omiko, katera se od njega tirjati sme in mora. — Mlad učitelj trebuje pa mirú, da se seznani s poslovnim mu delom, vživeti se mora v svoj poklic. Uže skrbna in vestna priprava za pouk trebuje mnogo časa in močij, kaj pa še le priprava za učiteljski izpit! Priprava za šolo pa

ona za uč. izpit pa nikakor nista identična. Jedno ali drugo mora učitelj zanemarjati, dvema gospodoma ne more služiti.

Komur je učiteljska skušnja resno mar, oni potrebuje obilo časa, da se na njo dostojno pripravi. A mej vsem tem časom pa se učitelj ne more za svoj posel — za delo v šoli — tako pobriniti, kakor bi bilo potrebno in koristno. Učenje za „eksamen“ mladega učitelja strašno teži, ono mu ogreni poslovno delo, bodoč izpit preganja ga povsod in neprestano... Delo pa, ki telesne in duševne moči učiteljeve v tolikej meri uporablja, kakor ravno priprava za učiteljski II. izpit denšnjega krōja — more le slabo upljevati na učiteljevo poslovanje, nanje gov poklic.

Zato pa bi bilo želeti, da se današnji način izpitavanja pri učit. sposobnostnih izpitih radikalno predrugači! —

Drugače Vam to pot nimam kaj poročati. Vse je nekako pusto na našem šolskem polju. A bujni maj, čas radosti, se bliža. *) Možno, da Vam tačas morem postreči z bolj zanimivimi podrobnostmi. **)

Bruno.

Novice in razne stvari.

[C. kr. štaj. dežel. šolski svet] je dosedaj provizorično v četirirazrednico razširjeno ljudsko šolo v Trbovljah-Vode, proglasil definitivno.

[Blagodušna volila.] Pokojni g. Kočevar je volil za ustanove v podporo revnim učencem na krški meščanski šoli 30.000 gld., za zidanje nove šole v Kostanjevici 12.000 gld., za zidanje nove šole v Mokronogu pa 8000 gl. Res redki šolski dobrotnik. Blag mu spomin!

[Umrli] je 8. dan t. m. tukaj v pokoju živeči bivši nadučitelj na Spodnji Polskavi, g. Martin Dernjač. Ranjki je bil brat sevniškega nadučitelja, gosp. Tomaža Dernjača in se je porodil na Planini 1815. l. Na Polskavi je služboval celih 49 let. V priznanje njegovega uspešnega delovanja ga je občinski zastop polskavski povodom njegovega umirovljenja v pretekli jeseni imenoval enoglasno častnim srenjskim udom. Njegove pozemeljske ostanke smo izročili včeraj na mestnem mirodvoru hladni zemlji. — Pokojnik zapusti udovo in 4 že odrasle sinove. od katerih sta dva tudi učitelja. Ohranimo mu blag spomin. Zemljica mu lahka!

[Majalis], kojega je priredilo ptujsko učiteljsko društvo v 5. dan t. m. na Ptujsko goro, se je prav dobro obnesel. Mej mnogobrojnimi udeležniki je bilo tudi nekaj odličnih gostov neučiteljev od blizu in daleč. Pričakujemo podrobnejše poročilo.

[Gluhonemnica za Kranjsko.] Po končani zapuščinski obravnavi kaže se premoženje Holzapfel-nove ustanove za gluhoneme s 182.100 gld. v državnih obligacijah in s 7130 gld. v posebnih terjatvah. Ako se došteje Wolfova ustanova za gluhoneme v znesku 35.363 gld., znaša celi kapital 217.463 fl., s katerimi bi se dal napraviti in vzdrževati lep zavod za gluhoneme. Kranjska deželna vlada ja stopila v dogovor z deželnim odborom, da bi dežela prevzela to ustanovo v svojo oskrb in upati je, da dobi Kranjska vendar jedenkrat toli potrebni zavod za gluhoneme.

[Na vsenučilišču dunajskem] bilo je v preteklem zimskem semestru 5926 slušateljev in sicer 231 bogoslovcev, 2232 juristov, 2673

*) Do sedaj še nam ni pokazal kaj prijaznega obličja.

**) Prosimo.

Vred.

Vred.

medicincev in 792 filozofov. Število slušateljev vedno leto za letom narašča; leta 1876 še je bilo samo 4278 dijakov. Pri medicinski fakulteti množi se število slušateljev od 1879 l. za 200—250 vsako leto.

[Šolstvo na Koroškem] Deželni šolski svet koroški izdal je nedavno izkaz o stanju koroškega šolstva za poslednjih 15 let. L. 1870. bilo je 289 šol, l. 1885. pa 344. Za šolske stavbe se je v imenovanih letih izdalo 1,360.986 gld., vendar pa še četrtnina šolskih poslopij ne zadostuje postavnim zahtevam. Kolikor bolj se množi število občin ljudskih šol, toliko bolj pada število zasebnih učilnic, kojih je l. 1870. bilo 29, sedaj pa le 11. Za šolo sposobnih otrok je bilo l. 1885 49.381, obiskajočih pa 45.707, za 15.260 več nego 1870. l. Brez pouka — radi oddaljenosti od šole in slabih potov — je ostalo 1345 otrok.

[Šolstvo na Ogerskem.] V dež. zboru ogerskem se je o priliki razprav o šolstvu konstatovalo, da ima Ogerska še 300 občin, v kojih nima za deco nikakega šolskega pouka; iz 1764 občin pa se pošiljajo otroci v šole drugih občin. Nadalje bilo je konstatovano, da imajo nekateri učitelji na rumunjskih in srbskih šolah jedva 21 krajcerjev na dan plače. Nasprotno pa plača vlada v nekaterih madjarskih srednjih šolah za 1 učenca 200 do 400 gld. — Nerazmerje je vekliko. „Hr. U.“

[Kultura v Japanu] nikako ne zaostaja za evropsko kulturo. Tudi Japanci dadó svoje dekleta odgajati za *gouvernante* in odgojiteljice in sicer v Evropi. Nedavno je došlo v Pariz 12 Japanežkinj, da se odgoje za odgojiteljice. Po dovršenih študijah na Francoskem pošljejo se še za polleta na Angleško in od tod v Nemčijo. („Cor.“)

[Tehtni vzrok.] (Kratkočasnica.) — Oče: „Kaj si se pa danes v šoli učil?“ — Jožek: „Računili, brali, in pisali smo. Potlej so nam pa g. učitelj še od Noeta pripovedovali.“ — O.: „Bom videl, koliko si si zapomnil lepe pripovedi. Povej mi Jožek, zakaj se je Kam svojemu očetu Noetu smejal?“ — J.: „Zato, ker je bil Noe pijan.“ — O.: „Ali bi ti zamogel svojega očeta zasmehovati?“ — J.: „Gotovo nikdar ne.“ — O.: „Zakaj ne?“ — J.: „Zato, ker že spim, kedar iz gostilnice domov pridite.“ T. Dernač.

Vabilo. „Savinjsko učiteljsko društvo“ priredi v dan 13. maja t. l. svojo glavno zborovanje ob 2. uri popoldne v Braslovčah sè sledečim vspeedom: 1. Zapisnik in dopisi predsedništvu. 2. Volitev novega odbora. 3. Prostovoljno predavanje. 4. Razni nasveti. — Posebna povabila se ne bodo dopošiljala. Komur je razvitek „Sav. uč. društva“ mar, bode omenjeni dan gotovo došel ter društvu pristopil. Zatorej vabi oddaljene in bližnje prijatelje najuljudnejše odbor.

Štev. 221.

Nadučiteljsko mesto.

Na trirazredni ljudski šoli v **Framu** se nadučiteljsko mesto z dohodki IV. plačilnega razreda in prostim stanovanjem razpisuje.

Prosilec za to mesto naj svoje redno instruirane prošnje z dokazem, da so sposobni tudi subsidarično podučevati katoliški veronauk, do **15. junija t. l.** pošljejo krajnemu šolskemu svetu v **Framu**.

O kr. šolski svet v Mariboru, dne 27. aprila 1886.

Predsednik
Hein s. r.

 Z ozirom na ogromne tiskovne troške, katere moramo kurentno poravnati, še enkrat najvljudnejše prosimo vse one p. n. „Potnikove“ prejemnike, ki nam za tekoče polleto še niso poslali predplate, da to storijo saj vteku tega meseca, sicer bi jim morali daljno dopošiljevanje lista ustaviti. **Upravištvo.**